

РЕЦЕНЗИЯ НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

за присъждане на образователна и научна степен „доктор”
по професионално направление 1.2. Педагогика (Дизайн на образователни
програми)

НА ТЕМА : АДАПТИРАНЕ НА МОДЕЛ НА ДИЗАЙН НА ОБУЧЕНИЕ В КОНТЕКСТ НА НЕФОРМАЛНА ОБРАЗОВАТЕЛНА СРЕДА /ТАНЦОВИ УЧИЛИЩА/

Представен от Ралица Атанасова Мерджанова-Стефанова
с научен ръководител проф. дпн Вася Делибалтова

Рецензент : проф. д-р Радка Василева

Преценка за процедурата

Представеният труд с автореферат и документи отговарят на критериите и изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за приложението му. Трудът е обсъден в катедра „Дидактика“ с решение, че отговаря на критериите за научно изследване от дисертационен тип, на формалните структурни и съдържателни изисквания. Направени са критични бележки и препоръки за подобряване, с които докторантът се е съобразил според своите възможности в необходимата степен.

Представяне на докторанта

Ралица Мерджанова– Стефанова е докторант по 1.2 Педагогика (Дизайн на образователни програми) в катедра Дидактика, ФП на СУ „Св. Кл. Охридски“ с научен ръководител проф. дпн Вася Делибалтова. Изпълнила е критериите за обучение в ОНС „Доктор“. Представила е дисертационен труд, автореферат, публикации по темата, справка за приносите и бланка с количествени показатели. Представеният дисертационен труд и документи за защита отговарят на всички обективни изисквания за допускане до защита.

В дисертацията си Ралица Мерджанова– Стефанова дава подробен списък на организациите, които работят в сферата на танцовото изкуство. Те са представителни и за специфичните модели, по които се осъществява обучението на танцьори в тях и по които се оценяват постиженията в танцовото изкуство. По този начин тя утвърждава идеята за това, че танцовите школи са част от добре развита, функционираща, развиваща се и жизнена като перспектива европейска образователна и артистична мрежа.

Нейната амбициозна задача е да бъде направен процесът на обучение в танцово изкуство все по– добър в педагогически план чрез адаптация на модел от образованието, доказал своята педагогическа ефективност в теоретичен и практически план и не като контра версия, а като концепция, която може да обогати образователната теория и практика. Разработва обучителен модул, който се занимава с адаптиране на теоретичен модел в контекста на движение от формалното към неформалното образование в танцовото изкуство. Фокусира се върху един модел и върху обхвата и границите на адаптивността, както и върху потенциалните синергии на изкуство– образование, формално–неформално, медална обучителна система– моделна обучителна система; социално функциониране – сценично представяне; групово-

индивидуално . Тази задача е привлекателна защото в областта на танцовото изкуство има действаща обучителна система, която е практически призната, утвърдена и функционираща в световен план. Има стандарти в сценичното представяне, които са образци, съществуват критерии за оценяване на груповите и индивидуални постиженията и на процеса на обучение. В разработката погледът на авторката демонстрира интерес към академични дискурси за образование по изкуство, към дискурси за специфично образователно изследване и диалог с практики в образованието по изкуства. Отразява се взаимодействието между сценичните проекти, които се осъществяват непрекъснато в работата на танцовите групи и образователната практика, за да се доразвият форматите на това сътрудничество. Обединяващ е интереса към разработването на мета теоретични, методологични и методологични въпроси за по-нататъшното развитие в областта на изкуствата и образованието по изкуства. Това засяга въпроси на взаимодействието на изследването и практиката в изследователския процес, методологичния дизайн на изследователските синтези и тяхното теоретично рамкиране.

В съдържателен план дисертацията е представена чрез четири глави: Проблемът за дизайн на обучението в историческата му перспектива; Танцовите училища в контекста на съвременна неформална среда; Дизайн на резултати от изследването и изследователска концепция за процеса на адаптиране на модел на дизайн и авторски разработки на ресурси за обучението. Представени са в приложение всички използвани ресурси и изследователски материали. Формулирани са и приносните постижения така както ги оценява авторът, а те са в обобщен вид в две директории – теоретична и практико–приложна, а именно:

- Обосноваване на Backward дизайн модела и авторска изследователска концепция за адаптирането му към танцовото изкуство и
- Разработване на авторски обучителни ресурси за танцово обучение и представително емпирично изследване .

В изпълнение на тази програма Ралица Мерджанова–Стефанова разглежда в постепенно развиващи се, но и самостоятелно анализирани компоненти идеите за това какво е неформално образование, модел на обучение, същността на дизайн на обучение (Instructional design – ID,) и контекстът, модели на дизайн на обучението и анализ от гледна точка на неформалната образователна среда и танцовите училища. Прави обосновка на подходящи модели на дизайн и характеристики на танцовото обучение в НОС както и на Backward design model (UBD model) , ученето чрез сътрудничество и взаимодействие и ученето в и чрез опита. В дисертацията е представено и обучението в танцово изкуство в неформална образователна среда в национален и международен план чрез медалната система, която е възприета и прилагана като стандарт. Избран е един от тези модели- Backward design model (UBD model) и е приложен в обучението по танцово изкуство в училището. Върху неговата схема е създадена структура на занятие и е планирана и осъществена самостоятелно и от екип преподаватели дългосрочна програма. Авторското обогатяване на този модел се внася от специфичен, изграден от фабулна история специфичен сценариен продукт, чрез който се осъществява обучението и върху който е възможно да се изгради сценично танцово произведение. Самият сценариен продукт представлява набор от сценарии / истории /, следващи структурата на детски приказки, с помощта на които преподавателите и техните ученици подготвят хореографии за годишните изяви на училището, както и фестивалните и състезателни такива. Водеща характеристика на ресурса е

неговата интердисциплинарност: чрез него по време на обучението в танцово изкуство, учениците се запознават и с театрално-драматични дейности и развиват способности и умения и в други направления на изкуството: драматизация, работа с текст и история, анализ на литературни структури, усвояване на умения за артистична сценична изява и работа в контекст на създаване на завършен сценичен продукт. Сценарийният продукт съдържа десет истории /пет, съотнесени към зимните сценични изяви и пет, съотнесени към летните такива/. Всяка една история съдържа четири или пет смислови части, всяка от които подава между шест или седем теми за хореографска работа към учителите по танци и техните ученици. Създаването на историята се случва посредством творчески срещи между преподавателите в училището, а темите за хореографска работа се съобразяват от една страна със сюжета на историята и от друга с необходимостта от развитие на конкретната танцова група с оглед календара от фестивални състезателни изяви през годината.

В този план биха могли да бъдат открити няколко основни характеристики на дисертационната работа, а те са:

1. По същество тя представлява *артистично– педагогическа интеграция* между области на изкуството (танцовото) и неговото взаимодействие и проникване в областта на образованието чрез изкуство, интеграцията с други изкуства като театралното, музикалното и изобразителното и образователните и социалните науки. Това може да бъде определено и като принос на автора в областта на танцовото изкуство.

2.Тя е *творчески продукт*, който фокусира вниманието на танцовите педагози към едновременно функциониране на обучението като образователен процес със собствени цели, процеси и постижения и творчески процес, в който индивидуалните и групови постижения и продукти са в основата. Авторските сценарии са интересни и адаптирани към репетиционния процес по уникален начин, който утвърждава стойността им като отлични обучителни ресурси. Това също е принос на автора, който има висока стойност заради вдъхновяващия си характер в обучението по танци и възможностите за други обучители да го приложат в своята работа.

3. Тя е и своеобразна и оригинална *методологическа и методически ориентирана* разработка защото представя обучителен модул основан на три модела на обучение, които съчетавайки се обогатяват медалната система за обучение в танцовото изкуство.

4. Тя е разработка от типа на *споделяния експертен опит*, който е изключително ценен в области, които са с ярко естетическо въздействие, имат дефинирано социално и културно измерение, което се оценява от публиката чрез посещения на сценичните изяви и могат да се определят като арт постижения от други експерти в сродни области. Публичността, която е високо оценявана е показател за това, че авторът има постижения, които могат да бъдат модел за други експерти в тази област.

5. Тя е *и практико–приложна разработка*, която е апробирана и оценена като подходяща и потенциално податлива на интерпретации от колегия, която е заинтересована от развитие в областта на образованието по изкуства и откликваща на нови идеи, експериментални приложения и критично оценяване.

Как са осъществени тези характерни особености в предложения текст:

1. Представянето ѝ като артистично– педагогическа работа намира отражение в споделените идеи за танцовото изкуство. Върху основата на теоретични концепции на няколко автори в областта на танцовото изкуство се извеждат 6 ключови характеристики на танцовото обучение като форма на изкуство, които са синтезирани в б-Д модел, който се поставя в основата на обучението по танци в училище. В този раздел авторката би могла да обогати работата си като представи повече автори, които работят в тази област и споделят своите различни идеи. Те по същество би могло да се представят критично, което би трябвало да е научен стил за всяко представяне. Например водещия автор , цитиран от Ралица Мерджанова по отношение на танцовото изкуство е за въвеждане на танцовото изкуство в националните учебни планове т.е. за отделен учебен предмет по танцово изкуство също както това е в днешните учебни планове за изобразителното изкуство и музиката. Има автори, които са по–умерени в тези си претенции и те за специфичен вид синтезен предмет, който да е наречен „Изкуство“ и по този начин да е представен в учебните планове за различни степени в образователната система във всички училища в Европа; други авторитети в областите на образованието и изкуствата предлагат всяко отделното училище да може да избира в кое изкуство ще се обучават учениците, а други пък са използване на артистични подходи в обучението по всички учебни предмети по специфичен начин. В дисертацията тази дискусия е представена като претенция за отделен и самостоятелен предмет. Тя е актуална защото нейното разрешаване в общ Европейски план предстои т.е. важен е концептуален, критичен анализ от експерти, които на научно и приложно ниво да формулират идеи , приоритети и авторова позиция, която да дава аргументи за по–голямото включване на изкуството в образователните системи в европейски контекст.

2. Творческият продукт на Ралица Мерджанова се представя посредством съчетание на три модела на обучение в един, който се трансформира в програми, графици и изпълнение в танцовото училище върху основата на медалната система. Този адаптиран за танцовото изкуство модел е заложен и в хипотезата и се превръща в основа за аргументация на по–нататъшните ѝ идеи и изследвания. В този обучителен модел компонентите са представени в определена от автора последователност. Целите са разположени в табличен вид и в различните нива на обучение. Получил се е образователен проект за обучение по танцово изкуство основан на разпознаваеми универсални идеи с добавени елементи в компонентите свързани както със съдържанието така и с процеса на обучение и неговите постижения. Като приносен може да се определи обучителния компонент свързан с разработване и приложение на сценарии , които могат да се дефинират като съдържателно и процесно ориентирани. Сценариите са върху авторски приказни истории, които развиват ценностно фокусирани личностни умения у обучаваните и стимулирайки въображението подпомагат трансформирането му в танц. Така конструирания сценарии обогатяват възприемането на танцовото изкуство и превръщането му още по време на обучението в интерпретаторски творчески продукт и от обучаваните. Може да се каже, че успешно е постигнато споделяне на творческия подход на автора с обучаваните, които са стимулирани към вземане на творчески групови индивидуални решения, към формиране на лично отношение и критично

мислене още в репетиционния процес, който е специфичният, обучителен, сценарийно конструиран процес в танцовото изкуство.

3. Когато я определям като работа с методологически и методически профил като читател и рецензент откривам идеите на Ралица Мерджанова–Стефанова за концепцията, което тя чертае като завършващ продукт. Тя е представено чрез формалното си съдържание, което е интерпретация на съдържанието на дисертацията. В това научно структурирано пособие се демонстрира кои са предпочитаните процеси, методи и техники, начини за оценяване на постиженията и как се организира съвместната дейност, груповата и самостоятелната работа. В конкретният случай това по мое мнение е сценарийния продукт под формата на авторова приказка. Тук е и мястото да се определи концептуално профилът на моделът като социално ориентиран модел на творческите срещите между обучавани и обучители, в които се разработват фабули за сценично представяне на важни теми от социалната проблематика т.е. става въпрос за модел на непрекъснати трансформации на различни варианти на социалното взаимодействие между обучаваните, учителя и обучаваните както и обучителите вече в ролята на изпълнители и публика.

4. Определянето ѝ като *споделен експертен опит* е свързано с авторовите танцови постижения и уникалния синтез с приказката или разказаната история, вплетена като своеобразна драматургия в обучителния процес. Той е представен като професионален продукт, а не само като текст за четене. В дисертацията като приложения са представени уникални по своята същност приказно подобни фабули, превърнати в сценични произведения на танцовото изкуство обучението. Авторът е демонстрирал своя уникален талант за съставяне на фабули, които в бъдеще ако се представят като обучителни сценарии, а не само като основа за драматургично сценично произведение ще окажат съществено влияние върху педагогическата общност в областта на танцовото изкуство.

5. Изследванията, които са осъществени в рамките и перспективата на дисертацията са коректно конструирани, целесъобразно подбрани като надеждни за доказване на ефективността на предложения модел и презентирани като аргументи за подкрепа на адаптирания обучителен модел.

В допълнение към конкретната дисертационна работа Ралица Мерджанова–Стефанова има демонстрирани в публичното пространство постижения, които я определят като :

1. Устойчиво успешен ръководител на танцова школа с високи постижения и многогодишно присъствие на пазара на образователни услуги в страна ни, които са доказателство за богатият ѝ и лично формиран управленски опит в независимия сектор на образователните и артистичните дейности в неформална среда;

2. Утвърден лидер в образованието по танцово изкуство на национално и международно ниво. Демонстрирани са в публичното пространство майсторските ѝ умения и многостранната ѝ компетентност в танцовото изкуство като сценично изкуство за изразяване на нови идеи. Тя самата, като лидер , оказва формиращо въздействие върху личността на младите и активните хора

посредством удоволствието от това да участват в пълноценен, изпълнен с радост от заниманията с танци живот;

3. Уникален учител със собствен стил, развиващ уменията на обучаваните в когнитивна, афективна и психомоторна перспектива на най-високо ниво, което е ярко онагледено в работата и с обучавани не само от школата ѝ, но и в публични телевизионни формати с огромна зрителска аудитория.

4. Изключително обаятелен популяризатор на танцовото изкуство като социално ориентирано изкуство с огромен принос за развитието на младите хора и обществото като прогресивно ориентирано, поставящо хората и обучението в изкуство и чрез изкуство като важна образователна цел.

Върху основата на тези констатирани от мен като рецензент постижения предлагам Ралица Мерджанова–Стефанова да получи образователна и научна степен „доктор” по професионално направление 1.2. Педагогика (Дизайн на образователни програми).

22.05.2024 г.

гр. София

Изготвил рецензията:

/проф. д-р Радка Василева/